

ליאורה גביעון, דיאנה לוצאטו

רוצה להיות סקסית: עלייתו של הגוף הלסבי החדש¹

תקציר: מחקר זה מתמקד באופן שבו לסביות צעירות ועירוניות עושות שימוש בגופן במטרה לבדל את עצמן מן מנשים הטרוסקסואליות והן מדורר הלסביות המבוגרות. המחקר מלמד שהנחקרות משלבות בין שני סוגי קודים המשלמים זה את זה: אלה המושאלים מתרבות הנוער אך מתאימים לתת-תרבות לסבית מחד גיסא, ואלה שלהם הן מייחסות משמעויות שונות – פריטים הקשורים באופן מסורתי למיניות נשית הטרוסקסואלית, מאידך גיסא. לטענתן, בעוד שהדור המבוגר של לסביות קידש את המראה הטבעי הלא מטופח, מתוך אידיאולוגיה פמיניסטית, הצעירות הלסביות בוחרות לאמץ חזות סקסית בלי שהמראה שלהן יעמוד בסתירה לזהותן הלסבית. בדרך זו, הן חוות התמזגות בתרבות נוער הטרוסקסואלית תוך שמירת ההבנה כי מראה והתנהגות סקסיים אינם מיועדים למשוך גברים וברכזמן עולים בקנה אחד עם קודים הנהירים לקהילה הלסבית.

מילות מפתח: לסבית צעירה; תרבות נוער; תרבות לסבית; גוף; קודים תרבותיים; קהילה לסבית.

מבוא

מחקר זה בוחן כיצד לסביות תל-אביביות צעירות מגייסות את גופן ליצירת זירה פרפורמטיבית של קודים תרבותיים ובין-דוריים. ניתוח הגוף הלסבי הצעיר, כטקסט חברתי, מפרק את הקשרים המורכבים בין מיניות, מגדר ותתי-תרבות לסביות וחושף כיצד, כחלק מהצגת האני שלהן, לסביות תל-אביביות צעירות נמנעות במכוון מלהזדהות עם הדור הלסבי המבוגר יותר ובוחרות להזדהות עם תרבות נוער עירונית.

דור הלסביות המבוגרות, מתוך מניעים אידיאולוגיים ופמיניסטיים, לא ייחס חשיבת מכרעת למראה הפיזי כגורם עיקרי למשיכה. לסביות עירוניות צעירות, לעומתן, מטפחות את גופן מתוך ראיית המשיכה הפיזית, המכוונת כלפי נשים אחרות ולא כלפי גברים, כגורם חיוני ליצירת קשר. בהקשר זה, ניתן להסביר מדוע הן מאתגרות את ההבחנות המסורתיות בין "butch" (לסבית בעלת מאפיינים גבריים בולטים) ל-"femme" (לסבית נשית סטריאוטיפית) ומייצרות גוף חדש, המחולק לטרטוריות ספציפיות בהן הקטבים לעיל מקבלים ביטוי.

1. שתי הכותבות השתתפו באופן שוויוני בכתיבת המאמר. ליאורה גביעון מופיעה ככותבת ראשונה רק בשל היותה אשת סגל אקדמי במכללת סמינר הקיבוצים.

הקריטריונים של החלוקה לטריטוריה "גברית" וטריטוריה "נשית" נשענים על קודים גופניים, שמקורם בתרבות הנוער, והם עולים בקנה אחד עם נורמות מקובלות על הקהילה הלסבית. חלוקת הגוף לטריטוריות עונה על קריטריון נוסף: הרצון והלגיטימציה להיות סקסית.

מגדר, מיניות והגוף הלסבי

המחקר המסורתי בנושא מגדר ומיניות הושרש בפרספקטיבה פטריארכלית/מהותנית. פרספקטיבה זו מקטלגת בני אדם לזכרים ונקבות, ובמקביל מקטלגת אותם על פי נטייתם המינית כהטרסקסואלים או הומוסקסואלים. גישה זו גורסת כי זהות מגדרית/מינית מופנמת והופכת קבועה בתהליך ההתבגרות של הפרט. לעומתה, הפרספקטיבה ההבנייתית הפוסט-מודרנית רואה ביצירת כל זהות תהליך מתמיד ודינמי תלוי הקשר היסטורי, חברתי, תרבותי ונסיבתי (Simon, 1996; Plummer, 1992; Plummer, 1981).

פוקו (Foucault, 1980, 1979, 1973) היה הראשון למקם את השיח על הגוף במסגרת גופי ידע דיסציפלינריים ממוסדים. פוקו תופס את העוצמה כדיפוזיט, חודרת אל כל תחומי הדעת ומתממשת באמצעות שיתוף פעולה עם הסובייקט (Gvion, 1991). דפוסים דיסקורסיביים על הגוף יצרו, במשך ההיסטוריה, שלושה סוגים של גוף סטריאוטיפי המיוחסים באופן בלעדי לגוף הלסבי (Creed, 1995): הגוף הגברי, הגוף החייתי והגוף הנרקסיסטי.²

ראיית הלסבית כבעלת גוף גברי מיסדה תפיסה, על פיה הלסביות הן גברים פוטנציאליים שנכשלו במימוש גבריותם, ואשר עסקו ביחסים חד-מיניים באנלוגיה של יחסי סדום דרך חדרה קליטוראלית. הגוף הנערי, המשקף ראייה מודרנית יותר של הגוף הלסבי הגברי, נתפס כגוף של גבר זעיר, הנהנה ממשחקי "בנים", מסרב ללבוש בגדי "בנות" ולבצע מעבר לנשיות בוגרת. תפיסת הגוף החייתי התבססה על הנחה שנשים מצויות בסכנה להפוך לחיות נחותות, ולכן יש צורך לפקח על מיניותן. לבסוף, תפיסת הגוף הלסבי הנרקסיסטי מנסה להשתחרר משליטת הדגם ההטרסקסואלי, תוך יצירת עולם נשי שממנו גברים מודרים. כריד (Creed, 1995) היתה מי שזיהתה את התהליך ההיסטורי שבו הפכו הלסביות, מהמאיימות על הסדר הפטריארכלי, אשר יצר גם את ההבחנה בין ה-butch לבין ה-femme, למי שמציבות אלטרנטיבה לסדר הזה.

ההבחנה הדיכוטומית בין ה-butch לבין ה-femme, הפכה נפוצה בשנות החמישים של המאה הקודמת, ולוותה בהגדרת נורמות ויזואליות ספציפיות (Rothblum, 1994). ה-butch זוהתה עם לסבית "גברית", הלבושה מעילי עור, עונדת טבעות זרת, מסופרת קצר מאוד ובעלת התנהגות קשוחה וממדי גוף גדולים. בו בזמן היא יכלה להיות נערי ו-"רכה" (Inness, 1998). ה-femme היתה פחות מזוהה עם הקהילה הלסבית ונתפסה לרוב כנחותה מן ה-butch. ככת דמותה ההטרסקסואלית, ה-femme לובשת ביגוד "נשי" סטריאוטיפי, כגון בגד תחתון עשוי

2. the masculinized body, the animalistic body and the narcissistic body

משי ותחרה, חצאיות מיני, נועלת נעלי עקב ואף מתאפרת (Myers, 1998; Myers at al 1998) גם התנהגותה תואמת סטריאוטיפים נשיים: היא מרכלת, מצחקת, אוהבת ללכת לקניות, ומנהלת שיחות נפש עם חברות.

עם עליית הגל השני של הפמיניזם ותנועות שחרור הומוסקסואליות, מסוף שנות ה-60 ואילך, גרסו תנועות לסביות פמיניסטיות שעל הלסביות לדחות כל צורות לבוש והתנהגות הקשורות לדימוי האישה ההטרסקסואלית והקפיטליזם הפטריארכלי. תחתיהם עליהן לגלם את האידיאל האנדרוגיני, תוך הדגשת התנהגות והופעה החוצה את גבולות המגדר. הופעה אנדרוגינית אופיינה על ידי לבישת מכנסי ג'ינס, חולצות פלנל או T-shirts, מגפיים או נעלי שרוך כבדות. הן הדגישו את המאפיינים הטבעיים של הגוף, דרך סירוב לגלח את שיער רגליהן או את בית השחי וללבוש חזייה. בשנות ה-90, עם הפתיחות הגוברת כלפי מיניות אלטרנטיבית, החלו לסביות צעירות "לשחק" עם הופעתן החיצונית במקום להשתמש בה להעברת מסרים אידיאולוגיים בלבד (Creed, 1995; Stein, 1999).

אולם, למרות שהכללים הקשורים לייצוג הגוף הפכו גמישים ומגוונים יותר, עדיין קיימים מספר קודים תרבותיים סימבוליים, המבחינים בין הטרסקסואליות לבין לסביות (Pitman, 2000). אסטרברג (Esterberg, 1996), למשל, מצאה שרוב הלסביות, בקהילה אותה חקרה, עדיין בוחרות לחזק את ההבחנה המסורתית בין ה-femme לבין ה-butch, אם כי הן גם נהנות לנוע בין שני התפקידים הקוטביים בהתאם למצבים שבהן הן נתקלות. היום רק מיעוט לסביות צעירות מביאות את הצגתן כ-butch לממדים קיצוניים (Newman, 1999 Creed, 1995; Stein, 1999).

התיאוריה הקווירית קראה לדה-קונסטרוקציה של הבחנות בינאריות מסורתיות. דיבור (Devor, 1989) הדגישה את חשיבותו של הגוף הנראה, איריגרי (Irigaray, 1980, 1985), בניסיון לפצל את הפרמטרים של מין ומגדר, היא דיברה על "גוף אשר לעולם אינו אחד", ובטלר (Butler, 1990, 1993) גרסה שהגוף, במהותו, הוא חסר צורה טהורה והציעה שהשיח על הגוף יתמקד בסטרוקטורות פוליטיות וחברתיות שבאמצעותן הוא מקבל את צורתו. צורות אלו פתוחות לטרנספורמציה, למשא ומתן ולשינויים תמידיים. חוקרים רבים אימצו את תפיסתה של Butler והדגישו שהגוף הביולוגי הוא ישות נזילה, המסוגלת להכיל בתוכה דו-קיום של קטגוריות מובנות חברתית. הלברסטם (Halberstam, 1994), למשל, סבורה שתמונות המופיעות במגזינים לסביים, השוברות דימויים מסורתיים של גוף לסבי, משקפות פתיחות כלפי זהויות קוויריות. קרי, לצד הקטגוריות המגדריות/מיניות המסורתיות, צומח בקהילות הלסביות טווח אפשרויות רחב לייצוג הגוף.

מאמצע שנות התשעים של המאה הקודמת חל שינוי בייצוג הלסביות באמצעי התקשורת. בירן (Beirne, 2008), קרן (Kern, 2005), סדג'וויק (Sedgwick, 2004) וקיאסולו (Ciasullo, 2001) סבורות שהתעניינות הגוברת של התקשורת בקהילה הלסבית, גרמה להעדפה של לסביות שמראן נשי קונבנציונלי, המאפשר להתרחק מן הבוצ' – הדימוי הסטריאוטיפי של הלסבית

הגברית. מגמה זו מכלילה את הלסביות במיינסטרים ההטרסקסואלי ותורמת לשעתוק וזיהוי של נשיות עם הטרסקסואליות.

בארץ, הפמיניזם הלסבי־רדיקאלי הפך גלוי למן שנות ה-70 וה-80 של המאה ה-20. הוא ניסה לדחות הבחנות קוטביות ולהציג גוף "טבעי" הדוחה, ברמה האידיאולוגית, קונפורמיות לכל אופנה. עם קבלתה הגוברת של הקהילה הלסבית בחברה הישראלית בכלל, ובתל אביב בפרט, גדלה האפשרות להציג לראווה את האספקטים הגלויים של התרבות הלסבית־פמיניסטית. תל־אביב נחשבת לעיר המקדמת תרבות הומו/לסבית בכלל, ושל צעירי הקהילה בפרט, ומשתלבת במגמה הכללית לפיה תל־אביב מהווה מרכז תרבותי לצעירים (Luzzatto, 2005; Shokeid, Ziv 2005; Jacobson & Luzzatto, 2003, 2004). לסביות והומואים צעירים, שגדלו בפריפריה, העדיפו לפעמים, בשל חוסר פתיחות לנטייתם המינית, להישאר בארון. בכגרותם, רבים מהם עברו לתל־אביב, יצאו מן הארון ואימצו סגנון חיים הומו/לסבי. אתרי האינטרנט ועיתונים מציעים מידע על קבוצות דיון וקווים חמים, המספקים מקורות תמיכה. מסיבות הומו/לסביות, פאבים ובתי קפה, הפונים לקהילה ההומו/לסבית, הפכו אף הם אבני דרך בחיי הלילה התל־אביבים.

השיח התל אביבי, הקושר את הקהילה ההומו/לסבית עם תרבות הצעירים, מתקיים ברמה קונקרטית וברמה וירטואלית. כך מתאפשר לקהילה ההומו/לסבית לבחור את הפעילות המתאימה לה ולפתח קשרים בין חברי הקהילה לבין עצמם ובינם לבין צעירים וצעירות הטרסקסואלים. מחקרנו טוען שהקהילה המקומית מציגה דימוי גוף מעודן ומגוון יותר מן ההבחנה הדיכוטומית של גברי־נשי, או butch-femme, באמצעות דה־קונסטרוקציה של קטבים אלה ומיזוגם אל גוף אחד. שימוש בגוף כזה מאפשר להכיל באותו גוף מאפיינים "גבריים" מן המותן ועד אצבעות הרגליים, ומאפיינים "נשיים" מן המותן ועד לשיער. בעוד ההיבט ה"גברי" של הגוף מדגיש אסרטיביות, ההיבט ה"נשי" מתמקד בממדים אסתטיים ובתפקידים המקובלים כנשיים גם בקהילה הרחבה.

מתודולוגיה

מאמר זה הוא חלק מפרויקט המבוסס על ניתוח נרטיבים אישיים בקהילה הלסבית התל־אביבית (Gvion & Luzzatto, 2004; Luzzatto & Gvion, 2004; 2006; Gvion & Luzzatto, 2005). חקר נרטיבים מאפשר לאתר את האופן שבו אינדיבידואלים יוצקים משמעות לעולמם תוך משא ומתן עם אחרים משמעותיים יותר ומשמעותיים פחות לעולמם (Kelly, 2005 Bruner, 1986). צ'ייס Chase (1995) וקלי Kelly (2005) סבורים שנרטיבים מהווים צורות של פעולה חברתית מפני שהם מקשרים בין חוויות חיים אישיות לבין העולם החברתי המשותף לפרט ולסביבתו החברתית. מסיבה זו, נרטיב אישי מצביע על האופן שבו חוויה אישית מעוצבת על ידי חוויות תרבותיות־חברתיות השייכות לעולם החברתי של המספר.

המאמר הנוכחי מתבסס על שלושים ושלושה ראיונות עומק, מתוך כלל הראיונות שערכנו בקהילה הלסבית בתל־אביב. המראיינות היו נשים בגילאי 20-28, אשר חיו מחוץ לארון

לפחות שלוש שנים. בעת הראיון, כולן היו סטודנטיות לתואר ראשון, שני או שלישי, שחיו בתל-אביב וניהלו חיים חברתיים פעילים. הראיונות נערכו בבתי קפה, או בבתיהן. לעתים קרובות, חברות או עמיתות הצטרפו לשיחה. הערותיהן נכללות באתנוגרפיה, מה שאפשר לנו לכלול במחקר גם נציגות של דורות קודמים. נתונים שעשינו בהם שימוש במאמרים אחרים שולבו אף הם בתוך המחקר הנוכחי.

מספר סיבות הובילו להתמקד בקבוצת גיל זו. ראשית, מרבית הצעירים בחברה הישראלית מקבלים החלטות חשובות לגבי עתידם במהלך שנות העשרים לחייהם. החלטות אלו לפעמים יותר קריטיות לגבי נשים הלוקחות בחשבון את השעון הביולוגי. בסביבות גיל 28, הציפייה מהן היא להיות מגובשות לגבי עתידן. שנית, מרבית הנשים הלסביות יוצאות מהארון בטווח הגילאים הזה (Gvion & Luzzatto, 2004). שלישי, הנציגות הכולטות ביותר של הקהילה ההומו-לסבית הן נשים עירוניות, פרופסיונאליות ומשכילות. אלו מספקות לגיטימציה הן לזהות הלסבית והן לקהילה הלסבית.

הראיונות היו פתוחים. שאלנו מתי ובאילו נסיבות אימצו הנשים זהות לסבית גלויה; כיצד החלטה זו השפיעה על הופעתן החיצונית וסגנון לבושן, והאם נשים אחרות שימשו מודלים לשינויים בהופעה ובלבוש? התשובות הראו שהגוף מהווה אחד המרכיבים העיקריים בהבניית הזהות הלסבית. בשלב שני ניהלנו שיחה פתוחה עם כל אינפורמנטית, במסגרתה ביקשנו ממנה לתאר את הדרכים שבהן היא משתמשת בגופה להצגה עצמית. בנוסף, שאלנו אילו מרכיבים פיזיים והתנהגותיים בנשים אחרות נתפסים כמושכים בעיניהן. לאחר מכן, ביקשנו מידע על המשמעויות המיוחסות לכל חלק מהגוף, ורשמנו אותן. האינפורמנטיות ציינו ארבעה אזורים גוף משמעותיים עיקריים: השיער, הפנים, החלק העליון – מהכתפיים עד הטבור, והחלק התחתון. במהלך ניתוח הנתונים, אותרו קודים תרבותיים משותפים ואופייניים לכל הנשים במדגם.

הייצוג הפיזי של הגוף הלסבי

על פניו, ולעיניו של גבר הטרוסקסואלי, הצעירה הלסבית התל-אביבית נראית ככל אישה אחרת בת גילה המתלבשת ומסתרקת על פי צווי האופנה ותרבות הנוער. לעומת זאת, בעיני חברותיה לקהילה, דווקא סגנון לבושה ושיערה מבחינים אותה מנשים הטרוסקסואליות והופכים אותה מושא לזיהוי בקרב לסביות אחרות. כך הן הופכות את גופן לאוסף של מסמנים מיניים, הנהיר לבנות הקהילה בלבד. קחו לדוגמא את הצהרתה של ג'ודי, בת 40, חברה של אחת המרואיינות, ופעילה פוליטית:

פעם, במסיבות נשים, כולן נראו כאילו הן יצאו מאותו פס ייצור. כולן לבשו ג'ינס, נעלי התעמלות וחולצת טריקו. עכשיו יש לנו מבחר של סגנונות, הרבה טיפוסים של נשים, ואני יכולה לבחור לעצמי את הטיפוס שאני רוצה להיות ועדין להיראות לסבית.

ג'רדי מצביעה על אפשרויות בחירה בין סגנונות הצגת הגוף בפני הקהילה העומדים בפני הצעירות הלסביות, מה שיוצר גמישות ווריאציות בייצוג הגוף הלסבי. בדומה לחוקרים אחרים הדנים באפשרויות ייצוג הגוף הנשי (Schachter, 2005) הנשים שחקרנו, בניגוד לקהילה הבוגרת יותר, לא חושבות שעליהן להציג את גופן כאלטרנטיבה לסגנונות גוף הטרוסקסואלים. באפשרותן להיות חלק מתרבות נוער רחבה תוך שהן משמרות ייחודיות מסוימת. נעמי, סטודנטית לתקשורת ופמיניסטית מוצהרת, סבורה שהלסביות המבוגרות כפו על עצמן נתק מגופן:

כשאני מסתכלת עליהן, אני חושבת שאולי בזמן שהן יצאו מן הארון, זו היתה הדרך היחידה שבה יכולת להיות כלסבית מוצהרת. הן עדיין מתנהגות כאילו שום דבר לא השתנה. אבל היום יש כל מיני דרכים להיראות לסבית ואפשר ומותר להיראות יפה ומושכת.

טענות, כמו אלו של נעמי, מטרידות לסביות מבוגרות יותר. חניטה, דוקטור לעבודה סוציאלית, שעובדת שנים במשרד הרווחה ובמקביל פעילה בכל הקשור לקידום זכויות של הקהילה ההומו-לסבית, מסבירה:

הצעירות האלו נותנות לעצמן להיות מנוצלות, הן הופכות אובייקטים, בדיוק כמו סטרייטיות. הן רואות סרטים, המציגים לסביות שנראות כמו דוגמניות אנורקטיות, ולא מודעות למה שזה עושה להן.

הן נעמי והן חניטה מצביעות על אפשרויות למזג בין שחרור ממוסכמות קיימות של פרקטיקות גופניות, לבין יישום תפיסות של יופי ואופנה, המתאימות לקהילה הלסבית. חניטה חוששת שוויתור על אידיאולוגיה רדיקלית, הבאה לידי ביטוי באימוץ סגנון לבוש והצגה של גוף, השונים בתכלית מאלו של נשים הטרוסקסואליות, יכול לעמעם, אם לא למחוק, הישגים של הקהילה הלסבית. דבריה עולים בקנה אחד עם אלו של וולף (Wolf, 1991) הטוענת לנסיגה תרבותית בכל הקשור לפמיניזם בכלל ולשימוש בגוף הנשי בפרט. נסיגה זו, מטרתה להפעיל סנקציות, בעיקר באמצעות מסרים בתקשורת, על נשים המנסות להשיג יותר שליטה בחייהן. לדעתה של חניטה, מסרים אלו מוצאים אוזן קשבת אצל לסביות צעירות. נעמי, לעומתה, סבורה שחירות ואטרקטיביות מינית יכולות לדור בכפיפה אחת. התמקדות במשתנה הדורי מאפשרת לה לאמץ נקודת מבט מנוגדת, בדומה לטענתה של וולטר (Walter, 1999), על פיה הדור הצעיר של לסביות פמיניסטיות צריך להתנגד לאידיאולוגיות נוקשות של הדור שקדם לו.

הדור המבוגר יותר של הלסביות נודע בהתנגדותו להפוך את הגוף הנשי למושא תשוקה גברית, תוך שחלקן מאמצות את דמות ה"butch". עבור חלק מן הלסביות הצעירות סגנון הייחודי מאפשר להן להציג גוף מושך, אך שונה מן הגוף ההטרוסקסואלי מחד גיסא, ומן הדור המבוגר של הלסביות מאידך גיסא. היכרות עם תרבות נוער מאפשרת להן לגייס את אותם

מאפיינים מתוכה העולים בקנה אחד עם תרבות ייצוג הגוף בקהילה הלסבית, כפי שמסבירה דפנה:

אני עושה קניות עם החברות הסטרייטיות שלי. לפעמים אנחנו אפילו קונות את אותם בגדים. אני אפילו לובשת מיני, לפעמים כשבא לי. אבל אני בחיים לא אנעל נעלי עקב בגלל שהן גורמות לך להזיז את התחת באופן שגברים אוהבים.

צמיחתם ומיסודם של קודים גמישים מאפשרים לצעירות, אם כן, לאתגר הגדרות מסורתיות של תפיסות גוף ולהציע להן אלטרנטיבות. למשל, גילי, מורה למדעים בבית-ספר תיכון, מגדירה עצמה כטרנסג'נדרית. לדעתה כל אישה מציגה תפיסה ייחודית משלה של גוף: הגוף שלנו הוא רק ממד אחד מני רבים שבאמצעותו אנחנו מגדירות את עצמנו. יש מאיתנו את אלו המאמצות טרנסג'נדריות ואחרות מאמצות מאפיינים גבריים או נשיים. חלקנו משלבות בין השניים. את יכולה להציג את הגוף שלך כמו שבא לך.

גילי מצביעה על העובדה שהגוף הלסבי, על גווניו, הוא רק אחד ממיני אמצעים אחרים להבנות זהות לסבית. עבורה טרנסג'נדריות היא יחסית ומשתנה בהתאם לקונטקסט בו נשים מיישמות את מגוון התפקידים שלהן ואת מגוון אפשרויות המשחק עם גופן. כלומר, הגוף הוא אביזר אחד, מיני כמה, המאפשר ללסבית להציג את עצמה בהקשרים החברתיים בהם היא חיה ופועלת. תפיסות אלו מחזקות את הזדהותן של לסביות צעירות עם אספקטים מיוחדים של התרבות הישראלית ההגמונית.

צעירות לסביות רבות מעדיפות להתעלם ממושגים כגון "butch" ו"femme" ולאמץ תחתם מושגים, השגורים בפי אוכלוסיות רבות בחברה הישראלית, כגון ה"פרחה", ה"כוסית", ה"ערסית" וה"פריסבית". הללו מרמזים על טיפוסי גוף והתנהגות שונים ואלטרנטיביים. הפרחה נתפסת כוולגריה, לבושה בבגדים צבעוניים, מאופרת בכבודות ובעלת ציפורניים ארוכות ומטופחות. ריקי, למשל, גדלה בעירת פיתוח במשפחה מרובת ילדים. היא היחידה במשפחה שסיימה תיכון עיוני. בהיותה בת 21 היא עברה לתל-אביב והחלה ללמוד חינוך גופני. בפאב היא הכירה את סנדרה, מנתחת מערכות בחברת היי-טק, ממשפחה ממעמד בינוני-גבוה. ריקי מתארת את האופן בו סנדרה התייחסה למה שהיא תפסה כהופעתה הפרחית:

היא כל הזמן העבירה ביקורת על איך שאני נראית ומתלבשת. היא היתה לגמרי היסטורית מזה שאני מתאפרת ושמה לק בציפורניים. היא כל הזמן אמרה שרואים עלי שבאתי מעיירת פיתוח.

הערסית, לעומת הפרחה, נתפסת כאסרטיבית, נחושה, ולבושה בפשטות. לעיתים נדירות היא מבקרת במועדונים עדכניים ואינה מעורה בפעילות פוליטית של הקהילה. אורלי, שלא מזמן עברה לתל-אביב מקיבוץ, סיפרה לנו על מפגש שהיה לה עם ערסית בפאב המארח את הקהילה

הלסבית:

היה לה את המבט וסגנון ההסתכלות של נהג משאיות ערס, שעצר בשביל הכירה העשירית שלו. היא הייתה מחזרת אגרסיבית ולא היה לי ספק שבשבילה הייתה נתח הבשר של הלילה. פשוט ברחתי משם.

טיפוס נוסף הוא הכוסית, המשמש, לדעתה של שירי, לאפיון אישה יפה וסקסית: הלכתי אתמול ל"מינרבה" (פאב לסבי מאד פופולארי). מה, אין יותר כוסיות? לא ראיתי אפילו אחת.

לשאלתנו, מה הכוונה ל"כוסית", היא הסבירה: "רזה עם חזה קטן".

תיאור הכוסית, אם כן, עולה במידה רבה עם קריטריונים חברתיים הטרנסקסואליים של יופי, לפיו הרזון הוא תנאי הכרחי להגדרת הגוף כיפה. יחד עם זאת, בשונה ממודלים המקובלים בחברה הטרנסקסואלית, לפיהם אישה כוסית יכולה להיות בעלת חזה קטן או גדול, הלסביות הצעירות מגדירות ככוסית רק אישה רזה בעלת חזה קטן.

הפריסבית תואמת את הטיפוס הגופני וההתנהגותי של ה"פקאצ'ה" (פרחה קטנה צפופית/צעקנית), מושג הרווח בקרב הנוער הישראלי. הפריסבית אשכנזייה, ממעמד סוציו-אקונומי בינוני-גבוה, היא פרובוקטיבית מבחינה מינית, ובעלת מאניירות פלצניות. דמות הפריסבית מאפשרת ללסביות הצעירות להבחין אותה מבעלת המראה הפרחי, וגם להבדיל אותה מהפקאצ'ה הטרנסקסואלית.

לסיכום, לסביות צעירות עירוניות נוטות להבחנות גופניות על בסיס קטגוריות תרבותיות הפופולריות בחברה הישראלית, תוך התאמתן לקודים יותר ספציפיים של הקהילה הלסבית הצעירה. השאלה שיש לשאול היא מדוע בוחרת קהילה בהבחנות המשמשות את התרבות ההגמונית במקום להציע הבחנות משל עצמן? מגמה זו משתלבת עם מגמה חברתית מתפתחת, לפיה לסביות והומואים צעירים מעדיפים לבלות במקומות כילוי מעורבים, הן מבחינה מגדרית והן מבחינת אוריינטציה מינית. טענתם היא שהמין הופך לאחד ממיני המרכיבים בהוויה הומו/לסבית. מגמת זו קשורה בקבלה החברתית הגוברת של מינויות אלטרנטיבות, המפחיתה את הצורך, המאפיין קבוצות מתויגות, לארגן את הזהות סביב המימד המתויג (Weeks, 1991). קבלתה ההדרגתית אך הסיסטמטית של הקהילה הלסבית בחברה הישראלית פתחה פתח לביטויים חיצוניים של הטרוגניות בקהילה הן ברמת התנהגות והן ברמה של שימוש בגוף. יחד עם זאת, למרות שהקהילה הלסבית מגלה יותר גמישות כלפי הגוף הלסבי וייצוגו במרחב הציבורי, היא מפתחת קודים גופניים ייחודיים במטרה להציג גוף נשי ומושך אך שונה בצורתו, לבושו והתנהגותו מן הגוף הטרנסקסואלי.

שפת הגוף הלסבי

האוכלוסייה הנחקרת ממחישה היטב כיצד קבוצות ממסדות דפוסי הבעה גופניים בלי לקרוא תיגר על פרקטיקות וקודים גופניים מקובלים. באמצעות סימנים, המוכרים לקהילה הלסבית, הצעירות מבחינות עצמן מבחינה דורית ומגדרית, וממסדות זהות מובחנת המזוהה על ידי עמיתים לקהילה. הקריאה של הגוף הלסבי האורבני הצעיר כטקסט חברתי, מאפשרת לנו לקרוא אותו מכף רגל ועד ראש תוך הדגשת האופן בו הגוף מהווה כלי ליצירת שפה ייחודית.

השיער: ריבוי וריאציות

סגנון שיער משקף הן קבוצות גיל והן אידיאולוגיות מגדריות דומיננטיות (Synott, 1993; Brown-Miller, 1984). לסביות רבות, בשנות הארבעים לחייהן, שהושפעו מאידיאולוגיה פמיניסטית רדיקלית, נמנעות מלסגנון ולעצב את שיערן ומתעלמות מצווים אופנתיים במטרה להבחין עצמן מנשים הטרוסקסואליות. הצעירות, לעומתן, מאמצות סגנונות שיער מגוונים המקובלים בקרב בני גילן. בעוד לסביות מבוגרות נמנעות מלצבוע את שיערן גם כשהוא הופך לבן, הצעירות צובעות אותו על פי צווי אופנה או טעם אישי. אלו מביניהן, הצובעות אותו בלונד, מקפידות על שיער קצוץ על פי צווי האופנה האחרונים. אורנה, סטודנטית לתיאטרון, צובעת את שיערה בפסים צבעוניים, בעיקר ירוקים וורודים:

אני צובעת ומעצבת את השיער שלי כמו הסטרייטיות, אבל בניגוד אליהן אני יכולה ללכת כמה צעדים קדימה כי אני לא צריכה לקחת בחשבון מה גברים יחשבו על התספורת שלי.

ניתן לראות את התופעה כמייצגת מיזוג אידיאולוגי, על פיו העצמה, נשיות ותרבות נוער משתלבים ובאים לידי ביטוי בתספורת של הלסבית האורבנית הצעירה. השילוב בין שיער קצר וצבע בלונדיני, למשל, מאתגר את התפיסה הגברית על פיה אישה נחשקת היא בלונדינית ארוכת שיער, מעצים את הנשים הצעירות ומסייע להן לממש את תפיסותיהן העצמאיות ביחס לגופן. הלסביות הצעירות, הבוחרות לעצב את שיערן בסגנון ה-tomboy או ה-soft butch, משתמשות, כמו כל צעירה אחרת, בג'ל לשיער. בהסתכלותן על ה-butch וה-femme כטיפוסים שזמנן עבר, הן מחפשות מקורות השראה חדשים, כפי שאומרת רונית, סטודנטית לקולנוע:

כשיצאתי מהארון קיצצתי את השיער כי רציתי להיראות ולהרגיש לסבית. חיפשתי מודלים שיראו לי את הדרך. הייתי מוכנה אפילו להיתלות באלן דג'נריס ושרון סטון כזוג כסרט הזה. אבל אני ממש לא רוצה להיראות כמו הלסביות המבוגרות שמקדשות חוסר טיפוח.

לאחרונה גדל גם מספר הצעירות המעדיפות לגדל את השיער, כמו גם מספרן של אלו המודות שהן נמשכות יותר לנשים בעלות שיער ארוך, כפי שמסבירה שרית:

שיער ארוך הוא נשי יותר. אני אוהבת אישה שהיא אישה, לא בוצ'ית. היא צריכה להיות עדינה. גם גוונים מוסיפים ליופי.

לסיכום, בעוד הלסבית האורבנית הצעירה אינה שוללת קיומן של קונבנציות נשיות, המגדירות סגנונות שיער עכשוויים, בעיקר אלו המבחינים בין שיער גברי לבין שיער נשי, היא עושה שימוש במגוון אפשרויות על מנת לייצג את עצמה ולא רק באמצעות השיער. שיערה מהווה אמצעי להבחין עצמה הן מחברותיה ההטרוסקסואליות והן מהדור המבוגר יותר של הלסביות.

אימוץ קודים של תרבות נוער מאפשר לה בו-בזמן להשתייך לקהילה רחבה של אנשים צעירים וגם להפריד עצמה משתי קהילות שעומן היא לא רוצה להיות מזוהה. עם זאת, הולך וגובר מספר הצעירות הפונות לכיוון של תרבות הנוער, ומחפשות עדינות ונשיות בשיערן ובשיער חברותיהן.

פנים: "אז מה אם אני מתאפרת קצת?"

חוקרים התייחסו לפנים כמרכיב מרכזי בהגדרת יופי גברי ונשי וכזירה להבעת רגשות (Synott, 1993; Simmel, 1971). הן הגוף והן הפנים הופכים אתרי ידע, המנווטים ומעוצבים על ידי יזמים קפיטליסטים המעודדים נשים להקדיש זמן וכסף כדי לעמוד בסטנדרטים אסתטיים (Banner, 1983; Featherstone, 1982). המרואיינות שלנו, לעומת זאת, טוענות שהן מסרבות לקחת חלק בריטואלים קוסמטיים. יחד עם זאת, הן מגלות פתיחות וגמישות בכל הקשור לטיפוח עור הפנים, בכלל זה שימוש בקרם לחות, הסרת שיער וטיפוח העור. קחו למשל את יפית, סטודנטית לתואר שני בסוציולוגיה. היא הודתה בפנינו שמפעם לפעם היא מורחת make-up ומאפרת קלות את עיניה:

אני משתמשת בעיפרון לעיניים או בליפסטיק. אני אוהבת את המראה של העיניים שלי כשהן מאופרות. זה מאוד עדין. יש הרבה לסביות שעושות את זה.

בעוד המרואיינות מעצבות את שיערן כדי להיכלל בתרבות הנוער, הן עושות שימוש בפנים כדי להיראות מושכות וליצור אינטראקציה עם נשים אחרות. לטענתן, הן פיתחו דרך מיוחדת להתבונן בפניה של אישה כדי לדעת אם היא פנויה, כפי שאומרת מיטל:

רואים את זה בעיניים שלה. זה משהו בעיניים. אני לא יכולה להסביר את זה בדיוק. את מזהה את המבט המיוחד הזה כשאת רואה אותו.

כל הנשים שראינו התקשו להגדיר מהו אותו מבט, ובחרו להגדיר את תפקידו של המבט כסימן היכר להשתייכות לקהילה הלסבית. מרים, סטודנטית בשנה שלישית באוניברסיטה, מסבירה: המבט הזה שונה מן המבט של גבר על אשה. הוא לא ישיר או מפשיט. זה כאילו את לא מסתכלת באופן מודע, כמעט מסתכלת דרכה. כאילו שאת רוצה לברוק אם יש למבט השפעה עליה.

בעוד "המבט" – סימן היכר של חברות הקהילה – אמור להקל על יצירת אינטראקציות בין שתי נשים המעוניינות בקשר, כמה מן הלסביות הצעירות החלו במודע, לאמץ מבט ישיר,

הדומה במהותו למבט הגברי ההטרסקסואלי. דבי, סטודנטית לתואר ראשון, וחברתה נירה, נפגשו איתנו לצורך ראיון בבית קפה. במהלך הראיון כולו הן הסתכלו על אישה צעירה שישבה בקרבתנו. פתאום דבי אמרה לנירה:
אני מתערבת איתך שכשהיא תקום נראה שיש לה תחת ענק. לכולן יש.

לאחר זמן מה האישה קמה ודבי אמרה לנירה "אמרתי לך, לא אמרתי?" ושתייהן פרצו בצחוק רם. דבי פירשה:

גברים עושים את זה כל הזמן. המבט שלהם מפרק אותנו לחתיכות. למה אנחנו לא יכולות גם להסתכל ככה ולדבר על תחת ושדיים? דברים השתנו.

בודריאר (Baudrillard, 1990) טען שסימנים בעולם הפוסט-מודרני מאבדים ממשמעותם ומיכולתם להביע כל רעיון, ולפיכך, אינם מביעים שום רעיון. לדעתו, העולם הופך מושא למשא ומתן ומובנה במסגרת חוויות ספציפיות ומפגשים אקראיים בין יחידים. בשדה כל כך עשיר במשמעויות, תפיסות שונות של המבט מקבלות חשיבות. למרות שהלסביות הצעירות מגדירות את המבט שלהן בשונה מן המבט הגברי, הן גם עושות שימוש בסוג המבט הגברי במקרים שבהם הקונבנציות מתירות להן לאמץ אותו.

נירית, בוגרת בית ספר לעיתונאות, מסבירה:

לפני 10 שנים המבט לא היה כל כך בוטה כמו היום, בעיקר לא בנוכחות אנשים מחוץ לקהילה. היום גם אני הייתי משתמשת במבט הסקסי שלי אם היה בא לי עליה.

לסיכום, הפנים, כמו השיער, מהווים אמצעי קומוניקציה המאגד היבטים אסתטיים, אקספרסיביים ונורמטיביים. בעוד הלסביות המבוגרות גם עושות שימוש במבט, לצעירות יש מגוון אפשרויות רחב יותר להתבונן, ולכן הן מאמצות גם מבט סקסי ובוטה יותר, ומרשות לעצמן להעיר הערות שיש בהן מסוג ההערות שנשים שומעות מגברים.

"חזק מוצק וסקסי: פלג הגוף העליון"

בשונה מהדור המבוגר, שניסה לעמעם את המשמעויות המיניות של הגוף, הנשים הצעירות אינן חוששות לתת משמעת מינית ואסתטית לאיברי גופן. לטענתן, השדיים, למשל, צריכים להיות קטנים ומוצקים, והזרועות רזות אך חזקות. זרועות חזקות משדרות חוסן ועוצמה, ובניגוד לזרועות הגבריות, עליהן להיות חלקות ולא שעירות. השילוב של חזה יפה, על פי קנה מידה נשי, עם זרועות מוצקות, לא נחשב כבעל אלמנטים הסותרים זה את זה, אלא משלימים זה את זה. כל הנחקרות מציינות שעל החזה להיות יפה וניסיוננו להבין מהו חזה יפה העלה מספר קריטריונים, כפי שסיכמה מירית:

פשוט יפה, לא גדול מדי. את יודעת. פשוט מה שכל אחד יגדיר כחזה יפה.

הואיל והמונח "יפה" שב ועלה בכל הראיונות, ואף אחת מן המרואיינות לא יכלה להסביר מהו בדיוק שד יפה, שאלנו האם לדעתן גם גברים יחשבו שמדובר בשד יפה. העובדה שהן עשויות להסכים עם גברים מהו שד יפה לא הטרידה את המרואיינות. חלקן טענו שגברים יעדיפו שד קצת יותר גדול, ללא כל קשר אם הוא מתאים למבנה גופה של האשה. מזי, סטודנטית למדעי המדינה, אומרת:

השדיים צריכים להתאים לגוף שלך. נשים חייבות שדיים. אני לא רוצה שהחברה שלי תהיה שטוחה, אבל אני גם לא רוצה שיהיה לה חזה ענק.

למרות שעל פניו נראה שמזי איתרה קריטריון ברור להערכת השד היפה, גם היא לא הצליחה להסביר לנו מה פירוש שד המתאים לגוף האשה. רוב הנשים העדיפו שד קטן ומוצק, כפי שתארה דפנה:

הגודל פחות חשוב, אבל שדיים קטנים הם בדרך כלל מוצקים יותר. כשאני אומרת שד מוצק אני מתכוונת לזה שהוא מאפשר לי ללכת בלי חזייה.

עדנה, שרק לאחרונה יצאה מן הארון, מוסיפה:

כשעוד יצאתי עם גברים היתה לי הרגשה שהם יוצאים איתי כי יש לי שדיים גדולים. את חושבת שהם גדולים מדי? את יודעת, גברים אוהבים שדיים גדולים. אני תמיד מסתכלת על שדיים של נשים כדי לראות אם הם גדולים מדי, לראות אם הם יפים.

על הזרועות, לפי הנחקרות שלנו, להיות דקות, שריריות, במידה שניכר יהיה שהאישה עוסקת בפעילות ספורטיבית, אך לא שריריות כמו זרועות של גבר. עליהן לשרר מסר של עוצמה ושלטיטה. זרועות דקות אך חזקות, נטולות שיער, מהוות חולייה מקשרת בין נשיות לבין עוצמה. נעמה, סטודנטית לסוציולוגיה, מסבירה:

הזרועות חייבות להיות מגולחות ורזות. זרועות שעירות זה ממש מגעיל. אני גם לא אוהבת זרועות שמנות. זה לא אסתטי כשמידלדל לך שם משהו כשאת מזיזה את הזרוע.

דינה, סטודנטית למדעי המדינה, מוסיפה:

תסתכלי על זינה (גיבורת סדרה טלוויזיונית), למשל, שהיא ממש מודל לחיקוי מכל הבחינות – פיזית, אסתטית, התנהגותית והיא גם פמיניסטית – היא חזקה אבל היא מגלחת את בית השחי, לא כמו כל הפמיניסטיות האלו מן הסרטים הישנים.

השדיים והזרועות נתפסים כמשלימים זה את זה. הקשר ביניהם נעשה באמצעות החולצה, שתפקידה להדגיש הן את השד והן את הזרוע. בנוסף, החולצה חושפת לעיתים, כמו במקרה של נשים צעירות אחרות, את הטבור. לדעתה של נילי על החולצה לעמוד במספר קריטריונים: בדרך כלל אנחנו לובשות חולצת טריקו עם שרוול קצר, או עדיף אפילו ללא שרוולים. ככה אפשר לראות לנו את הזרועות ואת השרירים. חלקנו מכניסות את החולצה למכנסיים וחלקנו מעדיפות חולצות קצרות שחושפות את הטבור.

נעמי מציעה קריטריון נוסף:

לפעמים יהיה ציור קטן על החולצה או משהו כתוב, אבל הכיתוב צריך להיות אידיאולוגי או איזו הצהרה אקולוגית. אנחנו לא נסתובב עם חולצה שכתוב עליה 'אני אוהבת גברים' או ציור של פיה.

נגה הצביעה על העובדה שהיא וחברותיה כבר לא בוחלות בחולצות המבליטות את שדיהן: יש כאלה חולצות שאי אפשר ללבוש עם חזייה. אם השדיים שלך גדולים או כבדים מדי או שהם לא מוצקים לא תוכלי ללבוש חולצות מן הסוג הזה.

גם הסוודרים שפעם היו ארוכים, רחבים ונטולי צורה, התעדנו. איילת, סטודנטית לפסיכולוגיה, אומרת:

דווקא הערב אני נראית קצת butch. בדרך כלל אני מתלבשת יותר נשית, והחברה שלי... עוד יותר נשית. היא קונה את כל הסוודרים הקטנים האלה, שמצטלבים מתחת לחזה ונקשרים מאחורה. כאלה של פוקס או זארה, כמו שכולן לובשות.

קישוטי גוף כגון קעקועים, המקובלים בתרבות הנוער (Jacobson & Luzzatto, 2004), אמורים אף הם לשלוח מסר של נשיות, אך נשיות השונה במהותה מזו ההטרוסקסואלית. חלק מן המרואיינות חשפו בפנינו קעקוע שיש להן על הירך או על החזה. תמר, סטודנטית בחוג ללימודי מגדר, הראתה לנו קעקוע זעיר של חתול קטן עם כנפיים והסבירה: זה חתול-דרקון. עיצבתי אותו בעצמי. לא רציתי קעקוע יותר מדי דומה לאלה שסטרייטיות עושות כגון דולפין או חתלתול.

לקעקוע של תמר יש משמעות כפולה. מחד גיסא, החתול שהוא קעקוע נפוץ בקרב נשים ישראליות צעירות ומאידך גיסא, הדרקון המסמל עבורן עוצמה. המעבר מן הראש אל פלג הגוף העליון מדגיש, אם כן, את חשיבות הקודים שלסביות צעירות מאמצות במטרה להבחין בינן לבין לסביות מבוגרות ונשים הטרוסקסואליות. השיער והפנים המטופחות בשילוב עם פלג גוף עליון ספורטיבי וחולצה סקסית משדרים מסר של נשיות והשתייכות לתרבות נוער. בנוסף, הזרועות המגולחות, הקעקועים הייחודיים והחזה

המוצק משרדים מסר של אסתטיקה לסבית ייחודית. שילובים אלה מאפשרים לגוף של הלסבית הצעירה להיות סימן היכר לקהילה אליה היא משתייכת תוך שהוא מבחין בינה לבין לסביות מבוגרות.

פלג הגוף התחתון

במסגרת הצגתן העצמית כלסביות, הנשים משתמשות בפלג הגוף התחתון כזירה המשלבת בין מאפיינים גופניים גבריים ונשיים. למשל, נשים הנשענות על דמותה של ה-butch מקפידות לנעול נעליים שטוחות עם שרוכים, וללבוש מכנסיים בגזרה נמוכה ורחבה. הלסביות הבוחרות במראה סקסי, גם כן מעדיפות נעליים שטוחות, אך הן בוחרות את אלו המסוגננות יותר, עם סוליה דקה אך לא דקה מאוד. גם הן לובשות מכנסיים הדוקים יותר בגזרה נמוכה, על פי צו האופנה הנוכחי. לעיתים, בניגוד לדור המבוגר, הן לובשות חצאית ואפילו חצאית מיני. כלומר, הן משתמשות בפלג גופן התחתון כדי להפגין השתייכות לתרבות הנוער, וגם כדי לקשר את עצמן לקהילה הלסבית. יחד עם זאת, הן יוצרות מספר הבדלים מזעריים, הנהירים בעיקר לחברות הצעירות של הקהילה הלסבית.

אחד ההבדלים הוא המשחק הסימבולי עם איברי המין. כמה מבין הצעירות שרואינו מפרטטות עם הרעיון של בעלות על אבר מין זכרי. מריה, סטודנטית לתקשורת, איננה לסבית גברית. היא מטופחת, מזינה את עורה, מתעמלת, צובעת את שיערה אדום וגוזרת אותו תדירות על פי צווי האופנה. היא לבושה תמיד במכנסיים נמוכי גזרה, וחולצה הנחשבת סקסית במונחי הקהילה הלסבית. למרות זאת היא מצהירה:

אני ממש יכולה לדמיין לעצמי את עצמי משחקת איתו בלילה כשאני צופה בטלוויזיה. אני חושבת שבשבילי זין הוא דרך לחוות עוצמה.

הדוגמה ממחישה פעולת גומלין בין שני מוטיבים, שבחשיבה ובהתנסות ההטרסקסואלית סותרים זה את זה: ההיבט האסתטי אל מול נושא העוצמה והחירות האישית. בגישתן לפלג הגוף התחתון, הלסביות האורבניות הצעירות שואלות קריטריונים הטרסקסואלים מסורתיים, המזוהים עם עוצמה גברית (Devor, 1989) ומיישמות אותם על עצמן. הלגיטימציה לפנטז על איבר זכרי ועל עוצמה סימבולית שהוא מקנה לגבר על האישה, מקשה על חלקן להלביש את פלג הגוף התחתון בלבוש המזוהה עם נשיות סטריאוטיפית. אפרת, למשל, מספרת לנו עד כמה היא מתוסכלת מן העובדה שהיא מאוד רוצה ללבוש שמלות בעוד חברתה אוסרת עליה: היא אומרת שזה לא עניין אסתטי אלא אידיאולוגי, וזה ממש לא משנה אם אני נראית טוב או רע בשמלה. היא כל הזמן חוזרת לעובדה שיצאתי עם המון גברים לפני שיצאתי מן הארון. לדעתה שמלה מיועדת רק כדי לגרות גברים ולהציג להם את סוג הגוף שהם אוהבים.

יעל מדווחת על רתיעה פיזית מכל פריט לבוש המסמל לכאורה נשיות סטריאוטיפית: קבעתי עם החברה שלי שניפגש במסיבה. כשראיתי אותה בשמלה ממש נגעלתי. זה לא שהיא נראתה לא טוב, פשוט לא זיהיתי אותה, זה היה כאילו היא מישהי אחרת.

באופן מסורתי, הלסביות נמנעו מללבוש את כל אותם פריטי לבוש המיועדים לפלג הגוף התחתון הנחשבים, מנקודת מבט הטרוסקסואלית, כמעוררים מינית גברים. למשל, התמסדה הבנה שלסביות לא לובשות חצאיות מפני שהן מדגישות את הרגליים והישבן באופן המעורר תשומת לב גברית. יחד עם זאת, אנו עדות למגמה חדשה. יותר ויותר לסביות צעירות טוענות שזוג רגליים המבצבץ מן החצאית לא בהכרח נועד לגרות גברים, ואיננו עומד בסתירה לאידיאולוגיה של חירות והעצמה, שהלסביות מבקשות לקדם.

דווקא בשימוש ובייצוג פלג הגוף התחתון מתרחש השינוי המרכזי בקודים וביצירת גוף לסבי חדש, שהחל לפני פחות מעשור. קחו למשל את חצאית המיני, שהפופולריות שלה בקרב נשים הטרוסקסואליות ידעה עליות ומורדות, וגם בתקופות שבהן זכתה להכרה אופנתית היא לא שלטה שליטה בלעדית. הלסביות הצעירות לובשות היום חצאיות מיני כאקט של שחרור מאידיאולוגיות לסביות ופמיניסטיות רדיקליות. סילביה, למשל, יצאה מן הארון קצת אחרי שהיגרה לישראל מחבר המדינות. לטענתה, היא לובשת כל מה שהיא רוצה. בקמפוס שבו היא לומדת היא ידועה כפמיניסטית קווירית רדיקלית. בפורים היא הגיעה לשיעור באוניברסיטה בלבוש גבר – חליפה ועניבה – ושמה גל על שיערה. למחרת היא הופיעה בחצאית מיני:

אני לובשת מה בראש שלי ומפני שדרך הלבוש יש לי חירות. אף פעם לא אמרתי שאני לא יכולה, או שלסביות לא יכולות ללבוש חצאית מיני. אני מתלבשת בשביל עצמי. אני אוהבת ומשתדלת להיראות סקסית. אני גם לובשת מחשופים בלי חזייה.

ענת, לעומתה, לובשת חצאית מיני רק כשהיא וכת זוגה יוצאות לבילוי: החברה שלי נהנית מזה שנשים אחרות מסתכלות עלי בגלל שאני נראית נורא סקסית במיני. ממש לא אכפת לה שגם גברים מסתכלים עלי, בגלל שהיא יודעת שאני לא בקטע של גברים. כשאנחנו יוצאות אני גם מתאפרת.

בשנים האחרונות גוברת נטייתן של נשים אלו להתעמל במטרה לעצב את גופן, כך שיתאים לקודים של הקהילה. רוני מספרת על האימונים שלה במטרה לעצב את פלג גופה התחתון כך שיתאים לתפיסות הרווחות בקהילה:

החברה שלי מדריכת כושר. בזכותה שמת לי לב שאני לא מאמנת את הישבן והירכיים והם לא בפרופורציה עם שאר הגוף. זו גם תקופת הבחינות ויושבים הרבה. נכנסתי לדיאטה מטורפת, אני חייבת להוריד משם לפחות 4 קילו – שהמכנסיים ייפלו!

גם לנעליים יש תפקיד בייצוג הזהות הלסבית במרחב הציבורי ובסמון גבולות בין צעירות הקהילה לבין הטרוסקסואליות ולסביות מבוגרות. נעליים, על פי בנסטוק ופריס (Benstock & Ferris, 1994), הן אמצעי למטמורפוזה מתפקיד חברתי אחד לאחר, כגון מעבר מתפקיד עקרת הבית לתפקיד האישה המפתה. הלסביות הצעירות משתמשות בנעליים כדי להדגים הן היבטים גבריים והן היבטים נשיים בהצגת העצמי שלהן.

אירית, למשל, סיפרה לנו שהיא תמיד העדיפה נעליים מעורנות, יחד עם זאת היא לא רוצה נעלי עקב. כשנסעיה לחופשה בספרד היא הקדישה זמן לקניית נעליים וחזרה עם מספר זוגות נעליים יקרות, עשויות מעור ומבודן ובמבחר צבעים:

אני חולה על נעליים, אף פעם אין לי מספיק זוגות. אני תמיד קונה נעליים מן הסוג שסטרייטיות נועלות ונועלת אותן עם חצאית מיני וגרביים שחורים. אבל אני אף פעם לא עולה על עקבים.

סגנון ההליכה מהווה נדבך נוסף בהצגת העצמי של הלסבית הצעירה. חשוב לה לאמץ סגנון הליכה שאיננו פונה אל הגבר ואיננו הופך אותה לאובייקט מיני עבורו. לטענתן, לצעירות לסביות יש סגנון הליכה אסרטיבי במטרה לאתגר משמעויות חברתיות נפוצות הניתנות לאגן הירכיים ורגליים בכלל. נעמה, שהתנדבה מיוזמתה להראות לנו מהו סגנון הליכה לסבי, מסבירה: לא מנענעים את הישבן, לא מזיזים אותו מצד לצד. צריך להקפיד על צעדים ארוכים. את חייבת להראות אסרטיבית, כאילו את יודעת לאן את הולכת.

לפלג הגוף התחתון יש מספר תפקידים בהצגת האני של הלסבית האורבנית הצעירה במטרה להבחין עצמה מן הקהילה הבוגרת ומן הקהילה ההטרוסקסואלית. ההתייחסות אליו מדגימה את הגמישות היחסית ואת השינויים שחלו בעשור האחרון בתרבות הלבוש של הקהילה, מה שנותן לצעירות תחושה של חירות ואמצעי לביטוי עצמי. פלג הגוף התחתון מהווה אזור בגוף שבו קודים ייחודיים לקהילה הלסבית הצעירה באים לביטוי בדרך הברורה ביותר, באזור זה בא לביטוי גם הקשר ההדוק בין הקהילה הלסבית הצעירה והתרבות העירונית הצעירה. כך, למשל, הביטוי "נעליים בוציות", המסמן נעליים כבדות עם שרוכים, המאוד אופנתיות, נמצא בשימוש בקרב צעירים הטרוסקסואלים עירוניים.

סיכום

בעוד המחקר התמקד בקריטריונים להערכת גוף אסתטי וגורמי משיכה פיזית בקרב נשים הטרוסקסואליות, כמעט שלא נבחנה לעומק תפיסת הגוף בקהילה הלסבית. מחקר זה ניסה להשלים את החלל תוך שימת דגש על האופן שבו לסביות צעירות עושות שימוש בגופן כדי להבחין עצמן מצעירות הטרוסקסואליות וברובן מלסביות מבוגרות.

טענתנו היתה שנשים אלו מעצבות את גופן תוך שהן מגייסות פרמטרים המאפיינים תרבות נוער ומתאימות אותם לצרכיהן הפרטיקולריים. הדיאלוג שהן מקיימות, באמצעות גופן, עם

תרבות הנוער, מאפשר להן לתבוע זכות להפוך את גופן לזירה שבה פועלים בעת ובעונה אחת מגוון קודים תרבותיים ופרקטיקות תרבותיות. הללו מאפשרים משא ומתן תמידי הן על קונבנציות אסתטיות הקשורות לגוף, והן על אמצעים מוסכמים להבחין עצמן מקהילות עימן הן אינן רוצות להיות מזוהות. דפוס זה עולה בקנה אחד עם תיאוריה קווירית, כפי שהיא באה לידי ביטוי, למשל, בעבודותיהם של הלפרין (Halperin, 1995) וסליבן (Sullivan, 1999), הרואים פרקטיקות קוויריות כנכונות ומיושמות באמצעות מתן אפשרויות רבות ומגוונות כדי ליצר ולעצב סגנונות חיים אלטרנטיביים.

המחקר שלנו הצביע על הרב-מימדיות שמאפיינת את הגוף הלסבי החדש. מחד גיסא, מתפתחת גמישות ונכונות להכיל בגוף אחד את כל אותם סממנים שבעבר לסביות נמנעו מהם, במטרה להבחין עצמן מהטרנסקסואליות. מאידך גיסא, השילובים החדשים כפופים אף הם למערכת של קודים ונורמות המחייבים את הצעירות, הרוצות לשדר שייכות לקהילה באמצעות גופן.

במילים אחרות, מחקר זה לא רק מיפה את הקודים החדשים הכרוכים בפרקטיקות גופניות, אלא גם הצביע על אמצעים להפעיל פיקוח חברתי על אותן חברות הקהילה שחורגת מן הקונבנציות המקובלות. כך מחזקת הקהילה את הישענותן של חברותיה על קודים ופרקטיקות גופניים המאפיינים את תרבות הנוער. דווקא אימוץ מרכיבים של תרבות הנוער והתאמתם לקהילה הלסבית מאפשרים לשרטט גבולות בין לסביות צעירות לבין צעירות הטרנסקסואליות מחד גיסא, ובין לסביות צעירות לבין לסביות מבוגרות מאידך גיסא.

אכן, הלסביות התל-אביביות הצעירות שאינן בוחלות בניסיון להיראות סקסיות, מצליחות ליישם פרמטרים של התיאוריה הקווירית בחיי היומיום שלהן באמצעות הצגת גוף שמסרב להתמזג באופן טוטאלי בתרבות הלסבית או בתרבות הנוער. תחת זאת הן מציבות אפשרות להציג גוף המקיים פרקטיקות פלורליסטיות גמישות, אך ייחודיות לקהילה הלסבית.

ביבליוגרפיה

- Bancroft, M. (1998). "Be, Being, Becoming", In Atkins, D. (Ed.), **Looking Queer. Body Image and Identity in Lesbian, Bisexual, Gay, and Transgender Communities**, New York: Harrington Park Press, pp.165-176.
- Banner, L. (1983). **American Beauty**, Chicago: University of Chicago Press.
- Baudrillard, J. (1990). **Seduction**, New York: St. Martins Press.
- Beirne, R. (2008). **Lesbianism on Television**, New York: Palgrave Macmillan
- Benstock, S & Ferriss, S (Eds.) (1994). **On Fashion**, New Jersey: Rutgers University Press.
- Brown-Miller, S. (1984). **Femininity**, New York: Linden Press.
- Bruner, J. (1986). **Actual Minds, Possible World**, Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Butler, J. (1990). **Gender Trouble. Feminism and the Subversion of Identity**. London: Routledge.
- Butler, J. (1993). **Bodies That Matter**, New York: Routledge.

- Chase, S. (1995). "Taking Narratives Seriously: Consequences for Method and Theory in Interview Studies", In Josselson, R & A. Leiblich (Eds.), **Interpreting Experience: The Narrative Study of Lives**, California: Sage, pp.1-26.
- Ciasullo A. M. (2001) "Making Her (in)Visible: Cultural Representations of Lesbianism and the Lesbian Body in the 1990s", **Feminist Studies**, 27,3, pp. 577(33).
- Creed, B. (1995). "Lesbian Bodies: Tribades, Tomboys and Tarts", In Grosz, E.(Ed.), **Sexy Bodies: The Strange Carnalities of Feminism**, London: Routledge, pp. 86-103.
- Crowder, D. (1998). "Lesbians and the (Re/De) Construction of the Female Body", In Atkins, D. (Ed.), **Looking Queer: Body Image and Identity in Lesbian, Bisexual, Gay, and Transgender Communities**, New York: Harrington Park Press, 47-68.
- Devor, H. (1989). **Gender Blending. Confronting the Limits of Duality**, Bloomington: Indiana University Press.
- Esterberg, K. (1996). "'A Certain Swagger When I Walk': Performing Lesbian Identity", In Seidman, S. (Ed.), **Queer Theory/Sociology**, Cambridge: Blackwell Publishers, pp. 259-279.
- Featherstone, F. (1982). "The Body in the Consumer Culture", In **Theory, Culture and Society**, 1(2), pp.18-33.
- Foucault, M. (1973). **The Birth of the Clinic**, New York: Vintage Books.
- Foucault, M. (1979). **Discipline and Punishment: The Birth of the Prison**, New York: Vintage Books.
- Foucault, M. (1980). **The History of Sexuality, Vol. 1: An Introduction**, New York: Vintage Books.
- Gvion, L. and Luzzatto, D. (2004) "The Pygmalion Syndrome: the Case of Mizrahi Lesbians in Israel", **Identities: Global Studies in Culture and Power**, 11, pp. 65-87.
- Gvion, L. & Luzzatto, D. (2005). "Mobilizing a Lesbian Identity as a Means for Educational Achievement: Mizrahi Lesbians in Israel". Helve, H. and Holm, G. (Eds), **Contemporary Youth Research. Global Expressions and Local Connections**, Ashgate Pubs, pp.185-196.
- Gvion, L. (1991). **Reading American Ethnicity**. Unpublished Doctoral Dissertation, SUNY Stony Brook.
- Halberstam, J. (1994). "F2M: The Making Of Female Masculinity", In Doan, L (Ed.), **The Lesbian Postmodern**. New York: Columbia University Press.
- Halperin, D. (1995). **Saint Foucault: Toward a Gay Hagiography**. New York: Oxford University Press.
- Harris, L & Crocker, E. (1997). **Femme: Feminists, Lesbians & Bad Girls**. New York: Routledge.
- Kelly, S. (2005). "A Different Light: Examining Impairment through Parent Narratives of Children Disability". **Journal of Contemporary Ethnography**, 34(2), pp. 180-205.
- Kern, Rebecca. (2005) "The L-Word Media Coverage: A Textual Analysis of Queer Female Representations and Themes in Print", **International Communication Association**, pp.1-35.
- Jacobson, Y. Luzzatto, D.(2004). "Israeli Youth Body Adornments: Between Protest and Conformity", **Young**, 12(5), pp. 155-174.

- Inness, S. (1998). "Flunking Basic Gender Training: Butches, and the Butch Style Today", In Atkins, D (Ed.), **Looking Queer**. New York: Harrington Park Press, pp. 233-238.
- Irigaray, L. (1980). "When Our Lips Speak Together", **Signs**, 6(1), pp. 69-79.
- Irigaray, L. (1985). **This Sex Which Is Not One**. Trans.Catherine Porter. Ithaca: Cornell UP.
- Luzzatto, D. (2005). "The Presentation of Self of Young Israeli Lesbians: A Discourse on Split Identity". In: Chava Frankfurt-Nachmias and Erella Shadmi (Eds.), **Sappho in the Holy Land**, Albany, NY: State University of New York Press, pp. 117-133.
- Luzzatto, D. & Gvion, L. (2004). "Feminine But Not "Femme": The Dual Lesbian Body", **Journal of Homosexuality**, 48(1), pp. 43-77.
- Luzzatto, D. & Gvion L. (2006). "The Coming of the Young and Sexy Lesbian: The Israeli Urban Scenario, Forthcoming", in **Social Semiotics**, 17(1).
- Myers, A. (1998). "The Beauty Norm: A "Femme" Strikes Back", In Atkins, D. (Ed.), **Looking Queer. Body Image and Identity in Lesbian, Bisexual, Gay, and Transgender Communities**, New York: Harrington Park Press, pp. 83-86.
- Newman, F. (1999). **The Whole Lesbian Sex Book: A Passionate Guide for All of Us**, San Francisco: Cleis Pubs.
- Pitman, G. (2000). "The Influence of Race, Ethnicity, Class, and Sexual Politics on Lesbians' Body Image", **Journal of Homosexuality**, 40(2), pp. 49-64.
- Plummer, K. (1981). "Building a Sociology of Homosexuality". In Plummer, K (Ed.), **The Making of the Modern Homosexual**, London: Hutchinson & Co. Publishers, pp. 17-29.
- Plummer, K. (1992). **Modern Homosexualities: Fragments of Lesbian and Gay Experience**. New-York: Routledge.
- Rothblum, E.D. (1994). "Lesbians and Physical Appearance: Which Model Applies?" In B. Greene and G.M. Herek (Eds.), **Lesbian and Gay Psychology**, Thousand Oaks: Sage Publications, 84-97.
- Schachter, S. (2005). "Lesbians in the Women's Peace Movement", In Chava Frankfurt-Nachmias and Erella Shadmi (Eds.), **Sappho in the Holy Land**. Albany, NY: State University of New York Press, pp. 175-189.
- Kosofsky Sedgwick, E. (2004) "The L Word: Novelty in Normalcy". **Chronicle of Higher Education**, 50(19).
- Shokeid, M. (2003), "Closeted Cosmopolitans: Israeli Gays between Center and Periphery", **Global Network**, 3(3), pp. 387-399.
- Simmel, G. (1971). "Fashion", In Levine, D., Georg Simmel, **On Individuality and Social Forms**, Chicago: The University of Chicago Press, pp. 94-323.
- Simon, W. (1996). **Postmodern Sexualities**, London: Routledge.
- Stein, A (1999) "Becoming Lesbian: Identity Work and the Performance of Sexuality", In Gross, L & Woods, J. D (Eds.), **The Columbia Reader on Lesbians & Gay Men in Media, Society, & Politics**, New York: Columbia University Press, pp. 81-92.
- Sullivan, N. (1999). "Queer Pleasures: Some Thoughts", In **Journal of Social Semiotics**, 9(3), pp. 251-255.
- Synnott, A. (1993). **The Body Social**, London: Routledge.
- Walter, N. (1999). **The New Feminism**, London: Virago.
- Weeks, J. (1991). **Against Nature: Essays on History, Sexuality and Identity**, London: Rivers Oram.

- Weiss, G. (1999). **Body Images: Embodiment as Intercorporeality**, New York: Routledge.
- Wolf, N. (1991). **The Beauty Myth**. New York: Doubleday.
- Ziv, A. (2005). "Toward a History of Gay Bars in Israel: A Memoir", In: Chava Frankfurt-Nachmias and Erella Shadmi (Eds.), **Sappho in the Holy Land**, Albany, NY: State University of New York Press, pp.105-115.

**e-mail: gvion@macam.ac.il
dianalla@netvision.net.il**